Сиг. 0301-41

Инв. Бр. 2/5

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ПРОГРАМА ЗА РЕФОРМИРАНО ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

ВОВЕД ВО ПРАВОТО

ИЗБОРЕН ПРЕДМЕТ

за III година

Скопје, 2002 година

Наставната програма ја донесе Министерот за образование и наука со решение бр. 11-4029/1 од 03.07.2003 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ВОВЕД ВО ПРАВОТО

1.2. Вид на средно образование: гимназиско

1.3. Година на изучување на наставниот предмет: трета

1.4. Број на часови на наставниот предмет

1.4.1. Број на часови неделно: 2 часа
1.4.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.5. Статус на наставниот предмет: изборен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целта на наставата по наставниот предмет *овед во правото* е ученикот да стекне стручно-теоретски знаења од областа на правото и државата, кои ќе ги применува за совладување на содржините од другите области, со цел да се оспособи за продолжување на образованието во соодветните и сродните високообразовни установи.

Од општата цел на наставата по предметот *вовед во правото* произлегуваат следниве посредни цели:

- ученикот да ја познава и применува правната терминологија, посебно од областа на воведот во правото и уставното уредување;
- да го сфати причините за настанување на државата и правото;
- да го разбере местото, улогата и влијанието на државата во политичкиот систем на општеството;
- да ги идентификува белезите и функциите на државата;
- да ги разликува елементите на правниот поредок (елементите на правната норма);
- да го разбере значењето на владеењето на правото и правната држава како императив за демократска држава;
- да ги објасни видовите правни акти и посебните извори на правото;
- да ги споредува правните факти и правните модалитети;
- да ги разликува видовите правни субјекти;
- да ја почитува законската регулатива, приспособувајќи се на општествено - економските и политичките промени;
- да развива позитивен однос кон законитоста во сите сфери од функционирањето на правната држава и владеењето на правото.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини од *вовед во правото* , односно за постигнување на поставените цели, потребни се основни знаења стекнати од наставните предмети *социологија* од II година и *граѓанско образование* од основното образование.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС
4.1. Структуирање на содржините за учење

Тематски целини	Бр. на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
I. НАСТАНУВАЊЕ И ПОИМ ЗА ДРЖАВАТА И ПРАВОТО	4	- Ученикот да го објасни поимот за држава и право; - да ги објасни причините за настанување на државата и правото; - да ги спореди различните пристапи во однос на настанувањето на државата (филозофски, правен и социолошки пристап); - да ги согледа разликите во создавањето на државата кај одделни народи.	Се поттикнува дискусија за поимите држава и право. Се организира групна работа на учениците за откривање на причините за настанување на државата и правото. Се задолжуваат учениците да изготват есеј врз основа на истражување на литература за социолошкиот, филозофскиот и правниот пристап. Се организира групна работа на учениците за изготвување на приказ за создавањето на државата кај одделни народи (државите и правото во старите цивилизации).	*1. Социологија за II година*

			Се организира (по можност) посета на учениците на Историскиот музеј на Македонија.	
II. ДРЖАВАТА ВО ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА ОПШТЕСТВОТО	3	- Да ги објасни местото и улогата на државата во политичкиот систем на општеството; - да го опише влијанието на државата врз правото и обратно (влијанието на правото врз државата).	Се води дискусија за местото и улогата на државата во политичкиот систем. Се организира групна работа на учениците за меѓусебното влијание на правото и државата.	*1. Социологија за II година*
III. БЕЛЕЗИ И ФУНКЦИИ НА ДРЖАВАТА	5	- Да го објасни поимот белези на државата; - да ги објасни видовите белези на државата (територија, население и власт); - да ги наведе функциите и да ја објасни организацијата на државата (државниот апарат).	Се објаснува за поимот белези на државата и се води насочена дискусија преку презентирање на конкретни примери за борбата на некои држави за сопствена држава со сите белези. Се организираат учениците во групи за да изработат шематски приказ на белезите на државата.	*1. Социологија за II година*

			На одбран и поделен текст за власта и населението како белези на државата, со употреба на инсерт техниката да се обработи наставната содржина. Се презентира карта на Македонија (за презентирање на нејзината територија како белег на државата). Се презентира шематски приказ на функциите на државата и се развива дискусија со учениците за функциите и организацијата на државниот апарат, при што учениците даваат сопствени предлози, мислења и заклучоци.	

IV. ПОИМ ЗА ПРАВОТО	5	- Да ги објасни поимите општествени норми и природни закони; - да ги разликува видовите општествени норми (обичај, морал и правни норми); - да го опише односот и разликите меѓу правото, моралот и обичајот; - да ги објасни поимот и карактеристи-киите на правото.	Со техниката бура на идеи и клучен термин природни закони да се дојде до објаснување на разликите меѓу поимите општествени норми и природни закони. Се презентира шема за разликите меѓу правото, моралот и обичајот и се наведуваат и проследуваат примери од секојдневниот живот и практиката за видовите општествени норми. Се задолжуваат учениците преку групна работа да изработат шема за видовите правила на однесување, како и есеј за моралните вредности. Се организира дебата со учениците за моралот. Се организира групна работа на учениците за карактеристиките на правото.	

V. ПРАВЕН ПОРЕДОК	10	- Да ги објасни поимот и елементите на правниот поредок; - да ги објасни поимот и елементите на правната норма; - да ја сфати хипотезата како елемент на правната норма; - да ја објасни диспозицијата и нејзините видови; - да ја идентификува повредата на правото – деликт (прекршок) како елемент на правната норма; - да ја објасни санкцијата како елемент на правната норма.	Се објаснува поимот и елементите на правниот поредок. Се презентира структурата на правната норма со употреба на хамер, графофолија или ЛЦД проектор. Со употреба на анализа на текст (текст метода) учениците анализираат делови од Кривичниот закон со цел да се разграничи кое однесување е дозволено, а кое е противправно. Се наведуваат примери од практиката за хипотеза, диспозиција, деликт и санкција и се организира групна работа за елементите на правната норма врз основа на стекнатите знаења на учениците, со цел практично интерпретирање и идентификација на нивната структура.	*1. Вовед во правото за III година (изборен предмет)* Тематска целина: - Поим за правото.

			Се задолжуваат учениците да направат истражување во кои области на системот се вршат противправни дејствија на луѓето при што даваат предлози за нивно санкционирање, ги утврдуваат причините кои доведуваат до тоа и ги посочуваат компетентните институции кои се занимаваат со прашања од оваа област. Со грозд техниката и клучен термин правна норма се проверува стекнатото знаење.	
VI. ПРАВНИ АКТИ	15	- Да искаже дефиниција за поимот правен акт; - да ги разликува видовите правни акти; - да ги објасни видовите општи правни акти – формални извори на правото (устав и закон); - да ги идентификува видовите подзаконски акти (уредба, наредба, правилник, упатство, одлука и указ);	Со техниката бура на идеи се идентификуваат и забележуваат термини во врска со поимот и видовите правни акти. Се читаат и коментираат делови од Уставот на РМ и некој закон, при што	*1. Вовед во правото за III година (изборен предмет)* Тематски целини: - "Поим за правото"; - "Правен поредок".

		- да ги објасни посебните извори на правото; - да го објасни поимот за поединечни правни акти; - да ги класифицира видовите поединечни правни акти (управен акт, судски акт и правни дела); - да ја опише законитоста и противправноста на правниот акт; - да ги разликува правната сила, правосилноста, конечноста и извршноста на правните акти.	учениците донесуваат заклучоци во кои извори на правото се класифицираат горенаведените правни акти. Се проследуваат примери од практиката за видовите поединечни правни акти. Се организира групна работа со цел учениците да наведуваат што е можно повеќе примери од практиката и секојдневниот живот за законитоста и правосилноста на правниот акт. Се организира дебата со цел учениците самостојно да го одредуваат настапувањето на правосилноста и извршноста на правните акти. Посебно се истакнуваат девијантните појави во оваа област при што учениците даваат предлози за нивно превенирање.	

VII. ПРАВНИ ОДНОСИ	**10**	- Да искаже дефиниција за поимот правен однос; - да ги разликува елементите на правниот однос; - да го сфати правното овластување; - да го објасни правното задолжение; - да го определи објектот на правниот однос; - да ги опише правните факти; - да ги разликува правните модалитети (услов, рок и налог).	Со техниката бура на идеи се дефинира поимот правен однос. Се задолжуваат учениците да направат истражување за правното овластување и правното задолжение користејќи примери од практиката. Потоа следи дискусија за резултатите од истражувањето при што учениците даваат сопствени мислења и заклучоци. Се презентира шема за објектите на правнот однос. Се води насочена дискусија за правните факти и модалитети со изнаоѓање на разликите и сличностите меѓу нив. Се организи практично пресметување на роковите.	*1. Вовед во правото за III година (изборен предмет)* Тематска целина: - “Правни акти”.

VIII. СУБЈЕКТИ НА ПРАВОТО	8	- Да искаже дефиниција за поимот за субјект на правото; - да разликува видовите правни субјекти; - да го идентификува физичкото лице како субјект на правото (правна и деловна способност); - да го определи правното лице како субјект на правото.	Се објаснува поимот правен субјект при што се поттикнуваат учениците преку групна работа да ги идентификуваат разликите меѓу објектите и субјектите на правото. Се презентира шематски приказ за видовите правни субјекти. Се води дискусија со учениците за правната и деловната способност.	*1. Вовед во правото за III година (изборен предмет)* Тематска целина: - "Правни односи".
IX. ТОЛКУВАЊЕ НА ПРАВОТО	3	- Да го објасни поимот толкување на правото; - да ги класифицира видовите на толкувања на правните норми.	Се презентираат примери од дневен печат, стручни списанија и "Службен весник" за видовите на толкување на правните норми.	*1. Вовед во правото за III година (изборен предмет)* Тематска целина: - "Правен поредок".
X. СИСТЕМ НА ПРАВОТО	6	- Да го објасни поимот и значењето на системот на правото; - да ги разликува елементите на правниот систем (правна установа и правна гранка); - да ја идентификува поделбата на правото (јавно и приватно право);	Се поттикнува дискусија за значењето на системот на правото. Се презентира шематски приказ на елементите на правниот систем, како и на	*1. Вовед во правото за III година (изборен предмет)* Тематска целина: - "Настанување и поим за државата и правото".

		- да ги разликува видовите правни гранки: а. уставно право; б. управно право; в. судско право; г. казнено право; д. граѓанско право; ѓ. лично и семејно право; е. трговско (деловно) право; ж. трудово право; з. меѓународно право.	видовите правни гранки со употреба на графоскоп, хамер или ЛЦД проектор.	

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *вовед во правото,* согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи* ќе се користат: водење на насочена дискусија, решавање на проблеми и симулација на реални ситуации, учење преку сопствено откривање, слободни задачи, тимска настава и сл.

Активности на ученикот: да дискутира, да применува правила и законитости, да набљудува, да слуша, да прибележува, да повторува, да објаснува, да чита, да толкува позитивни законски прописи, да презентира, да открива во група и независно, да размислува критички, да дава свој суд, да работи домашни задачи.

Активности на наставникот се: организирање, планирање и подготовка на наставата, давање инструкциии за работа, поттикнување на дискусии, објаснување, поставување прашања, оценување и поттикнување на самооценување и креативност од страна на учениците, симулирање на процеси и реални ситуации, презентирање, правење забелешки.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење во наставата по наставниот предмет *вовед во правото* се изведува преку теоретска и практична настава во училница, организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговори и дискусии со претставници – стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и друштвата, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умеења на учениците. Наставата по овој наставен предмет се реализира и преку индивидуални домашни задачи кои можат да се изведуваат дома и во училиштето. Образовните активности по предметот *вовед во правото* се организирани во две полугодија, четири тримесечја и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *вовед во правото* потребно е да се користи: графоскоп, графофолии, ТВ, видеорикордер, видеоленти, компјутерска опрема, ЛЦД проектор, публикации, обрасци, шеми и сл. согласно Нормативот. Литература потребна за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците, е учебник за овој наставен предмет, наставни помошни материјали, стручни списанија, закони и практикуми од соодветни области, коментари на законите.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши преку континуирано следење во текот на учебната година, усно и писмено, писмените извештаи за реализираните активности на учениците, креативноста, постигнувањата и резултатите од тимската работа, индивидуалните домашни задачи, покажаниот интерес и активно учество на учениците на часовите.

Во текот на учебната година, учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку ученикот не покаже резултати во реализирањето на конкретните цели на Наставната програма, се постапува според законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали; да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции; да поседува способност за изведување на настава и комуникација со учениците; да поседува способност за примена на современа образовна технологија; да поседува способност за планирање, организирање, воведување новини во наставниот процес, како и способност за професионално и педагошко самообразување; да е комуникативен и креативен.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по право VII-1, со здобиена педагошко-психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

За реализација на Наставната програма по *вовед во правото,* ќе се користи училиница или кабинет опремен со наставни средства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: март 2003 година

7.2. **Состав на работната група:**

1. Снежана Димовска, советник, раководител, Биро за развој на образованието, Скопје;
2. Д-р Борче Давитковски, професор, Правен факултет, Скопје;
3. Македон Славкоски, наставник, ДСЕПУ “Васил Антевски - Дрен”, Скопје;
4. Ленче Кузманова, наставник, ДСЕПУ “Васил Антевски - Дрен”, Скопје;
5. Д-р Трендафил Ивановски, советник, Уставен суд на Република Македонија, Скопје.

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09. 2003 година.

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *вовед во правото* ја одобри (донесе):____
________________________________ со решение бр. ____________________ од ______________________________ година.